

Netwerken primair onderwijs

Een inventarisatie van cultuureducatieve netwerken in Nederland

Context

Met het doel cultuureducatie in het primair onderwijs te stimuleren stelde het kabinet in 2004 geld beschikbaar via de regeling 'Versterking cultuureducatie primair onderwijs'. Door een ruimer budget worden de aan deze regeling deelnemende scholen in het primair onderwijs in de gelegenheid gesteld om zelf beleid te ontwikkelen op het gebied van cultuureducatie. Onder het voorbehoud dat hiervoor de benodigde middelen worden toegekend, is het voornemen de regeling in de schooljaren 2005-2006 en 2006-2007 voor een steeds groter aantal scholen te herhalen. Het einddoel van de regeling is dat over enkele jaren alle scholen in het primair onderwijs beleid voeren op het gebied van cultuureducatie. Willen scholen in aanmerking komen voor budgettering door deze regeling dan dient de school een visie te ontwikkelen op de rol van cultuureducatie in het onderwijsprogramma. Voor de realisatie daarvan moet de school samenwerken met zijn culturele omgeving.

Voorafgaand aan de invoering van de regeling vonden van september 2003 tot april 2004 in heel Nederland regionale werkconferenties plaats met als onderwerp cultuureducatie in het primair onderwijs. Deze hadden onder andere tot doel te komen tot concrete werkafspraken tussen scholen en instellingen over samenwerking, uitwisseling, programma's en lokaal beleid. Uit de werkconferenties werd duidelijk dat er lokaal en regionaal al veel wordt samengewerkt door scholen en instellingen en dat de wens bestaat om die samenwerking voort te zetten en geen nieuwe netwerken op dit gebied te creëren.

Het projectbureau dat de landelijke coördinatie van de regeling 'Versterking cultuureducatie primair onderwijs' uitvoert heeft zich dat ter harte genomen en ondersteunt het belang van netwerken van scholen, culturele instellingen, intermediaire instellingen, gemeenten en provincies waardoor de mogelijkheid wordt geboden informatie en kennis uit te wisselen.

Vragen

Het projectbureau vroeg Cultuurnetwerk Nederland - met het oog op het voorgaande - te inventariseren welke formele en informele, dan wel geïnstitutionaliseerde en niet-geïnstitutionaliseerde landelijke en regionale netwerken voor cultuureducatie er bestaan en vervolgens te adviseren op welke wijze deze netwerken zo effectief mogelijk kunnen worden ingezet om de effecten van de regeling zo succesvol mogelijk te laten zijn.

Op de volgende vragen diende een antwoord te worden gegeven:

- A. Welke bestaande formele en niet-formele netwerken zijn er, welk soort instellingen nemen deel aan netwerken, hoe vaak komen ze bijeen en wie is de contactpersoon?
- B. Welke functie hebben de formele en niet-formele netwerken?
- C. Op welke wijze kunnen deze formele en niet-formele netwerken worden ingezet om kennis- en informatie-uitwisseling zo effectief en efficiënt mogelijk te laten zijn?

Werkwijze

Om de vragen te beantwoorden is als eerste geïnventariseerd welke cultuureducatieve netwerken er in Nederland bestaan. Een voorwaarde daarbij was dat basisscholen daar deel van dienden uit te maken.

Er is daarbij op landelijk niveau gekeken, op provinciaal - en op gemeentelijk niveau. Op landelijk niveau is gezocht naar netwerken van onderwijsbonden en besturenorganisaties. Daarnaast is per provincie gezocht naar netwerken van scholen en culturele instellingen op gemeentelijk en regionaal niveau. Bovendien is gekeken naar provinciale instellingen op het terrein van kunsteducatie, van erfgoededucatie en van bibliotheekwerk, juist omdat deze instellingen vaak in regionale netwerken functioneren om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen.

Verder is op internet en in de digitale informatie van Cultuurnetwerk Nederland zelf gezocht (onder andere www.cultuurnetwerk.nl/adressen/index.htm), bij provinciale kunstinstellingen en gemeentelijke centra voor de kunsten, om na te gaan of zij netwerken kennen en onderhouden.

Er is geen inventarisatie verricht naar lokale netwerken die door openbare bibliotheken worden onderhouden. Hoewel onderzoek uitwijst dat veel openbare bibliotheken – al dan niet in samenwerking met andere instellingen – deel uitmaken van een netwerk van scholen voor primair onderwijs (Hagenaars et al, 2004), valt met de gevolgde methode niet te achterhalen waar, met wie en hoe zij functioneren.

Bijeenkomst en interviews

In de maanden juni en juli werden daarop vijftien telefonische interviews afgenomen met genodigden uit de groep deskundigen. De opbrengsten van deze interviews zijn gebundeld in een discussiestuk.

Half september 2004 is aan de hand van dit discussiestuk uiteindelijk een bijeenkomst gehouden waaraan negentien deskundigen deelnamen. Het verslag van deze bijeenkomst is aan alle deelnemers voorgelegd en hier verwerkt.

Resultaten van de inventarisatie

Welke netwerken

Uiteindelijk zijn er ruim 600 netwerken in beeld gebracht. Daarbij moet echter worden opgemerkt dat dit aantal zeker niet het totaal van in Nederland aanwezige cultuureducatieve netwerken dekt. Het grootste deel van deze netwerken kan worden omschreven als zijnde informeel. Daarbij is er van uitgegaan dat formele netwerken beschikken over een rechtspersoon die op een of andere wijze geregistreerd is.

Het blijkt dat het begrip netwerk zeer breed is op te vatten; namelijk als een groep van scholen en/of culturele instellingen, en/of onderwijsbegeleidingsdiensten, en/of gemeenten die structureel contact met elkaar onderhouden als het gaat om cultuureducatie (minimaal 1 keer per jaar). Het opmerkelijke aan de netwerken die gevonden zijn is dat zij voor het merendeel onderhouden worden door partijen (c.q. instellingen) met een aanbod of een partij/instelling die als intermediair op het gebied van vraag en aanbod optreedt. Netwerken van louter en alleen scholen zijn nauwelijks gevonden. Deze zullen ongetwijfeld wel bestaan, maar zijn hoogstwaarschijnlijk besloten en niet gericht op externe andere partijen en werken niet met informatieve sites of contactpersonen die namens hen/voor hen naar buiten treden.

De ruim 600 netwerken zijn verdeeld in:

1. Landelijke en bovenregionale netwerken onderwijs (zoals AVS, Edventure, KBO/KBVO en andere besturenorganisaties);
2. Provinciale en grootstedelijke netwerken op het terrein van kunst- en erfgoededucatie;
3. Provinciale netwerken op het terrein van bibliotheken (PBC's);
4. Lokale netwerken kunst- en erfgoededucatie.

Karakteristieken

Naast de bovengenoemde kenmerken zijn er ook andere te noemen.

- De helft van de provincies kent netwerken, in het leven geroepen door provinciale instellingen voor kunst- en erfgoededucatie (zoals Kunstgebouw, Scoop en BisK), die deze netwerken ook ondersteunen;
- De andere helft van de provincies heeft menig soort netwerken gevormd door lokale partijen hetzij gemeenten, centra voor de kunsten en/of het basisonderwijs zelf;
- Het overgrote deel van de in kaart gebrachte netwerken heeft alleen te maken met kunsteducatie;
- De deelnemers aan netwerken zijn in de meeste gevallen scholen en intermediaire instellingen (provinciale ondersteuningsinstellingen en/of centra voor de kunsten);
- Daar waar sprake is van andere deelnemers dan bovengenoemde, betreft het gemeenten, onderwijsbegeleidingsdiensten en professionele culturele instellingen, zoals bibliotheek, schouwburg en museum;
- De contactpersonen voor netwerken zijn in de regel de (provinciale) intermediaire instellingen;
- De (provinciale) intermediaire instellingen willen het contact met de deelnemers beslist zelf onderhouden; vandaar waarschijnlijk dat zij niet altijd de lokale contactpersonen van netwerken noemen;

- Het aantal keren dat netwerken bijeenkomen bleek lang niet altijd te achterhalen. Het lijkt er overigens op dat dit zo'n een á twee keer per jaar is, afhankelijk van de functie van het netwerk. In de meeste gevallen wordt de frequentie van samenkomst bepaald door de mogelijkheid voor deelnemende scholen om een keuze te maken voor bepaalde kunst- of cultuurmenu's.

De functie van netwerken op het gebied van cultuureducatie

Daar waar de functie van netwerken op het gebied van cultuureducatie achterhaald kon worden bleek die tamelijk verschillend te zijn. Het ging achtereenvolgens om samenwerkingsverbanden van scholen, overleggroepen, verbanden waar de afstemming vraag en aanbod aan de orde is en van netwerken waarin aan informatie-uitwisseling en planvoorbereiding wordt gedaan. Daarnaast hebben netwerken soms meerdere functies. Vaker bleek de functie van bestaande netwerken echter niet achterhaalbaar, dit mede gezien de beperkte financiële mogelijkheden van de opdracht. Om toch enig beeld van de functie(s) te kunnen geven, zijn er interviews gehouden met vijftien deskundigen op het terrein van onderwijs, kunst en erfgoed die participeren in netwerken. De resultaten van de interviews vormden tevens de basis voor een bijeenkomst die op 16 september 2004 plaatsvond. (zie bijlage 1)

De vragen die tijdens de interviews aan de orde kwamen betroffen onder andere:

- de functie van het netwerk
- de initiatiefnemer van een netwerk
- de coördinatie van een netwerk
- de deelnemers van een netwerk
- het niveau van de deelnemers aan een netwerk
- de geografische schaal van een netwerk
- het al dan niet geformaliseerd zijn van een netwerk
- de frequentie van samenkomst van een netwerk
- de tijdelijke of structurele aard van een netwerk
- de verspreiding van informatie onder andere partijen dan de netwerkdeelnemers
- de toerekening van kosten van een netwerk.

De antwoorden van de geïnterviewden bleken soms eensluidend, maar in de meeste gevallen verschilden zij onderling nogal. Soms antwoordden zij op eenzelfde vraag zelfs tegenstrijdig en in weer andere gevallen hadden zij slechts de voor hen meeste bekende situatie voor ogen en gaven geen 'meer overstijgende' antwoorden. De analyse van de antwoorden leverde desondanks drie grote kwesties op, die in de discussie tijdens de bijeenkomst in september toegelicht of verhelderd dienden te worden.

Kwesties voor de bijeenkomst van deskundigen

Voor de bijeenkomst van de deskundigen werd bij elke kwestie - ten behoeve van de discussie - een dilemma geschetst, dat ontleend was aan de uitkomsten van de interviews.

In het hierna volgende stuk zijn eerst steeds per kwestie enkele invalshoeken genoemd. Daarna wordt – in cursief – verslag gedaan van de conclusies van de bijeenkomst.

Kwestie 1: Belangen en Verantwoordelijkheden

Op de vraag wie de aangewezen persoon/instelling is om het initiatief te nemen voor de ontwikkeling van een netwerk of wie de aangewezen persoon/instelling is om een netwerk te coördineren/te trekken is geen eensluidend antwoord gegeven. Het is alsof partijen met argusogen naar elkaar kijken vanwege – overigens onuitgesproken – belangen.

Alle geïnterviewden benadrukken wel het collectieve belang om scholen te stimuleren beleid te ontwikkelen. Een netwerk biedt echter ook de kans je als instelling te profileren en om bijvoorbeeld een bepaald marktaandeel veilig te stellen. De belangen die verschillende partijen hebben kunnen elkaar in een netwerk versterken, tegenstrijdig zijn of elkaar juist uitsluiten.

Vandaar de vraag/het dilemma:

Wat is het belang van een netwerk voor

- Besturen van scholen
- Directies van scholen
- Leerkrachten van scholen
- Culturele instellingen
- Onderwijsbegeleidingsdiensten
- Opleidingen leraar basisonderwijs
- Gemeentelijke overheid: onderwijs, cultuur, welzijn
- Provinciale overheid: onderwijs, cultuur, welzijn?

Netwerken van en voor scholen primair onderwijs moeten in eerste instantie vooral 'organisatorisch' van aard zijn. Dat wil zeggen dat daar het aanbod van culturele instellingen voor de scholen wordt besproken en dat daar ook de afspraken gemaakt worden, bijvoorbeeld over de afname van 'kunst- of cultuurmenu's'.

Pas in tweede instantie wordt er in zulke netwerken inhoudelijker gesproken en komen vragen aan de orde zoals: 'waarom kies je voor bepaald aanbod?' en: 'op welke manier kan het schoolteam meer gemotiveerd worden om cultuureducatieve activiteiten te ondernemen?' of: 'Ik wil niet méér, maar ánders. In netwerken wordt vervolgens ook wel aandacht besteed aan de verankering van cultuureducatie in het curriculum.

De vorm van de netwerken kan verschillend zijn; digitaal (met bijvoorbeeld beschrijvingen van good practices) en fysiek (vraagontwikkeling, visieontwikkeling, schoolbeleid en benchmarking).

In de netwerken moet de wisselwerking tussen aanbod en vraag gestimuleerd worden. In de ideale vorm moet er het omslagpunt bereikt worden waarbij na het afnemen van het aanbod van culturele instellingen wordt nagedacht over behoeften en wensen van de scholen zelf.

Er moet voor gewaakt worden dat de school extra – door de regeling - verkregen gelden niet inzetten voor een extra kunstvakdocent of voor andere extern in te huren deskundigheden. Het gaat er nú om dat de vraagontwikkeling en visieontwikkeling ván de school in de school geprikkeld wordt.

Elk netwerk zou daarom gebaat zijn bij een 'aanjager' die een omslag – van aanbod naar vraag – én – van een extrinsieke naar een intrinsieke motivatie - weet te bereiken. Het ligt voor de hand dat zo'n 'aanjager' uit flankerend beleid betaald wordt.

Netwerken zijn meestal lokaal en worden bemand door (bovenschoolse) schoolleiders, kunstcoördinatoren, en culturele en intermediaire instellingen. De schoolleider of kunstcoördinator moet er overigens voor zorgdragen dat de leerkrachten over inhoud en effecten van het netwerk worden geïnformeerd. Deelnemers aan een netwerk doen vooral mee om wat ze er kunnen halen, niet om wat ze er kunnen brengen of om welke informatie ze kunnen uitwisselen.

Netwerkvorming zou een organische activiteit moeten zijn waar pas partners aan toegevoegd worden als het door het netwerk én partners van belang geacht wordt.

Partijen kunnen ideële en/of marketing en/of financiële belangen hebben om aan netwerken deel te nemen, zoals adviestaken, de verkoop van kunstaanbod, mogelijkheid om beleid te realiseren en, zichzelf te profileren. Lerarenopleidingen (pabo's en kunstvak-docentenopleidingen) worden in de netwerken node gemist.

De meeste geïnterviewden menen dat een netwerk met gesloten beurzen moet werken omdat de meeste deelnemers belang hebben bij het goed functioneren van een netwerk. Toch zal er een partij moeten zijn – zonder eigenbelang! – die de secretariële ondersteuning van het netwerk op zich neemt (bijeen roepen van het netwerk, agenda vaststellen, vergaderruimte regelen, verslag maken enz.). Dit zijn zaken die 'gemeenschappelijk' betaald moeten worden.

Moeten de netwerken onderdeel zijn van flankerend beleid van gemeenten en provincies? Zijn zij verantwoordelijk voor de financiering van de ondersteuning van het netwerk?

Over het algemeen genomen moeten de netwerken onderdeel zijn van flankerend beleid van gemeenten en provincies. Een aantal aanwezigen zeggen dat gemeenten vaak culturele instellingen faciliteren om met het onderwijs te werken; culturele instellingen kunnen echter zelf ook als 'faciliteerder' functioneren. Dus het probleem is dat gemeenten deze taak uit besteden aan instellingen met een eigen belang.

Kwestie 2: Partners en Rollen

Als belangrijke partners voor een netwerk noemen de geïnterviewden culturele instellingen (15x) en scholen (12x). Degenen die in het netwerk zitten moeten ook mandaat hebben om bindende afspraken te maken. Andere instellingen worden minder vaak genoemd.

Welke rol hebben onderwijsbegeleidingsdiensten, steunfunctie-instellingen, erfgoedhuizen en Pabo's in netwerken. Wat is hun betekenis voor een netwerk, of wat zou hun betekenis moeten zijn?

Onderwijsbegeleidingsdiensten (OBD's) zijn een gecompliceerde partner als het gaat om kunst- en erfgoededucatie. Tot op heden hebben maar enkele OBD's werkzaamheden op het terrein van kunst- en erfgoededucatie verricht. Toch kunnen zij een essentiële rol spelen in het tot stand brengen van een onderwijskundige verandering, het inbedden van kunst- en erfgoededucatie in het lesprogramma, én het mede ontwikkelen van een doorlopende leerlijn. Maar een OBD kan ook een belemmerende werking hebben als het gaat om veranderingen omdat het primair onderwijs niet altijd invloeden van buitenaf accepteert.

Het primair onderwijs ziet – stedelijke of provinciale - tweedelijnsinstellingen voor kunsteducatie en erfgoedhuizen veel eerder als vanzelfsprekende partners. En ook tweedelijnsinstellingen zien dat zo, gevoed daar de jarenlange ervaring die ze op dit terrein met het primair onderwijs hebben. Pabo's worden in eerste instantie niet als partner gezien. Zij hebben cultuureducatie vaak niet structureel in het curriculum opgenomen, meestal omdat er te weinig ruimte is. Wel wordt cultuureducatie in het Pabo-curriculum dikwijls als keuzemodule aangeboden. De rol van de docent als cultuuroverdrager wordt onderstreept door deelname van Pabo's aan een netwerk.

Ook in andere docentenopleidingen zoals geschiedenis, aardrijkskunde en Nederlands staat kunst- en erfgoededucatie niet in het onderwijsprogramma. In de docentenopleidingen voor de kunstvakken komt niet aan de orde hoe samengewerkt kan worden en op welke manier cultuureducatie in het primair onderwijs bevorderd kan worden. Meestal wordt in het onderwijsprogramma van deze opleidingen de nadruk gelegd – met uitzondering van muziek – op schoolvakken in het voortgezet onderwijs, zoals beeldende vorming, dans en drama.

Zes geïnterviewden noemen gemeenten als partij in een netwerk. Gaat het dan over ambtenaren onderwijs, cultuur of welzijn van een gemeente?

De gemeenteambtenaren van onderwijs en welzijn zijn beleidsmatig nauwelijks betrokken bij cultuur. Vaak houdt de afdeling onderwijs zich alleen bezig met regelgeving en niet zozeer met inhoudelijk onderwijsbeleid. Tussen de verschillende ambtelijke partijen wordt weinig overlegd en men is niet of nauwelijks op de hoogte van elkaars beleidsterrein. Ook wethouders houden zich niet met elkaars beleidsvelden bezig. Natuurlijk zijn er op dit terrein wel verschillen tussen gemeenten. In kleinere gemeenten is het moeilijk wethouders voor cultuureducatie mee te krijgen, ofschoon dit overigens sterk afhankelijk is van de persoon die cultuureducatie in zijn/haar portefeuille heeft. De ervaring van de tweedelijnsinstellingen is dat gemeenten geen rol willen in netwerken en als ze wel voor een rol kiezen dan vervullen ze die vaak wat sturend, zo is tenminste de ervaring. Er zijn echter ook positievere rollen die de overheid in netwerken kan vervullen. Zo fungeert in Limburg de provinciale overheid als regisseur. Ook de rol van initiator wordt in veel grote steden met succes door de gemeenten vervuld, zoals in Den Bosch, Oss en Nijmegen.

Wie van de betrokken partijen moeten in dat netwerk zitten? Wie heeft mandaat?

De samenstelling van netwerken is erg verschillend en afhankelijk van de lokale situatie. Welke deelnemers een netwerk heeft moet niet teveel vast liggen. De samenstelling van het netwerk moet flexibel inspelen op de specifieke behoeften van het netwerk voor bepaalde thema's of onderwerpen. Hoewel dit waarschijnlijk niet haalbaar is, zou de regie van een netwerk moeten liggen bij de scholen en dan bij voorkeur bij de directeuren vanwege hun beslissingsbevoegdheid. Wat betreft het mandaat om in een netwerk afspraken te kunnen maken of beslissingen te kunnen nemen moet dit van te voren in de netwerkagenda gemeld worden. Maar door als netwerk langdurige samenwerkingsovereenkomsten aan te gaan vermijd je dit probleem.

Kwestie 3: Informeren of Beslissen

De geïnterviewden geven op de vraag welke functie een netwerk moet hebben of welke doel het netwerk moet dienen vooral als antwoord dat een netwerk de scholen moet informeren en dat dit de plek is om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen. Dit heeft echter bepaalde consequenties.

Een netwerk is of informatief van karakter of het is de plek waar inhoudelijke beslissingen voor de langere termijn worden genomen. Zijn beide doelen onder te brengen in één netwerk? Waarover wordt geïnformeerd?

Een netwerk moet vooral gericht zijn op praktische zaken. Er moet niet teveel opgelegd worden en het moet plaatsvinden in een lichte structuur. Maar het doel van een netwerk moet toch ook meer visionair zijn en worden bepaald door de onderwijsdeelnemers.

In een netwerk moet ruimte zijn voor scholen met verschillende opvattingen en uitvoeringspraktijken. Een netwerk kan gezien het aantal scholen in een gemeente meestal alleen op lokaal niveau functioneren. In grote steden zijn meerdere (wijkgebonden) netwerken mogelijk; scholen in kleine gemeenten zouden in regionale netwerken kunnen samenwerken. Er moet rekening gehouden worden met (grote) verschillen tussen scholen. Dit heeft zijn weerslag op de vorm en inhoud van de samenwerking.

Beide doelen – informatie-uitwisseling en inhoudelijke beslissingen – moeten in een netwerk aan bod komen. Dit zorgt er ook voor dat alle scholen, of ze nu alleen activiteiten willen organiseren of een beleid willen ontwikkelen, baat hebben bij dit netwerk. Dit zou overigens ook tot interessante kruisbestuivingen kunnen leiden tussen de scholen onderling: elkaar inspireren en helpen.

Netwerkmodellen

Op basis van de inventarisatie van bestaande netwerken en de gehouden interviews zijn drie modellen geformuleerd voor netwerken cultuureducatie in het primair onderwijs. Hierbij is geen verband gelegd met de drie scenario's van Hart/d voor cultuur. Immers, in elke regio komen scholen met scenario 1, 2 en 3 voor. Het netwerk is gericht op alle scholen in een regio of provincie. Bij het formuleren van de netwerkenmodellen zijn het doel en de schaalgrootte bepalend geweest voor de invulling van de overige kenmerken van de netwerken.

	Praktijknetwerk	Kennisnetwerk	Adviesnetwerk
Schaal	Stedelijk / regionaal	Provinciaal / bovenregionaal	Landelijk
Doel	Afstemming vraag & aanbod Praktijkervaringen uitwisselen	Beleidservaringen uitwisselen Studiedagen Visie ontwikkeling Beleidsontwikkeling	Informereren en adviseren
Initiatiefnemer	Gemeente	Provincie	Projectbureau OCW
Trekker	Gemeente / Centra voor de kunsten	Provincie / Steunfunctie	Projectbureau OCW
Deelnemers	Scholen Kunst en erfgoed instellingen Steunfuncties Gemeente Bibliotheek OBD / SBD CvK / Muziekscholen	Scholen Steunfunctie ke/erfgoedhuis OBD/SBD Provincie Gemeenten Lerarenopleidingen p.o./k.u.o.	Onderwijsbonden /-verenigingen /Besturen en/of schoolleiders AVS Onderwijsperifere instellingen zoals KPC, SLO en Cultuurnetwerk Nederland IPO / VNG Kunstconnectie / Edventure /SEA
Beslissingsniveau	Bindende afspraken kunnen maken, dus mandaat is nodig	Beleidsmakers	Geen mandaat nodig
Formalisering	Geen	Geen	Geen
Frequentie	6 keer per jaar	4 keer per jaar	3 of 4 keer per jaar
Duur	Structureel	Gedurende de regeling, daarna verder bezien	Gedurende de regeling, daarna verder bezien
Informatieverspreiding	Persoonlijk contact met collega's Directeurenoverleg over: activiteiten van het netwerk	Studiedagen voor beleidsmakers en aanbieders	(Elektronische) nieuwsbrief Cultuurplein.nl netwerkbijeenkomsten onderwijsbonden
Wie betaalt	Flankerend beleid gemeenten en gesloten beurs deelnemers	Flankerend beleid provincie	OCW

Schema 1 karakteristieken Praktijknetwerk, Kennisnetwerk en Adviesnetwerk

Praktijknetwerk

Dit netwerk is gericht op het organiseren van culturele activiteiten in het onderwijs. Hierbij kan men denken aan: het ontwikkelen of concretiseren van een kunst- of cultuurmenu, vraag en aanbod op elkaar afstemmen, gezamenlijke organisatie van project en dergelijke. Scholen en culturele instellingen kunnen in dit netwerk 'zaken doen'. De steunfunctie speelt hierin een ondersteunende rol en moet dus niet alleen als aanbieder denken. De gemeente coördineert het netwerk en weet voor scholen en culturele instellingen wat de mogelijkheden zijn binnen het gemeentelijke budget. Bovendien is de gemeente door deelname aan het netwerk meteen op de hoogte van wat er speelt in de gemeente.

Om de culturele activiteiten te organiseren is het van belang dat er beslissingen genomen kunnen worden door de deelnemers van het netwerk. Dit betekent dat de personen in het netwerk het mandaat hebben van hun eigen scholen en instellingen om deze beslissingen te nemen.

Kennisnetwerk

Het tweede model richt zich meer op het ontwikkelen van beleid van de scholen. Hiervoor is het van belang dat verschillende betrokken partijen met elkaar kunnen brainstormen en ervaringen kunnen uitwisselen. De provincie coördineert dit netwerk. De steunfunctie zorgt voor de inhoudelijke voorbereiding en doet dit in nauw overleg met de OBD en het erfgoedhuis. Dit netwerk is voornamelijk bedoeld om scholen de mogelijkheid te bieden ervaringen uit te wisselen en eventueel advies te vragen aan de steunfuncties, OBD's, erfgoedhuizen en andere onderwijsperifere organisaties. De deelnemers aan dit netwerk zijn de beleidsmakers bij scholen, maar ook bij provinciale culturele instellingen.

Adviesnetwerk

Het derde model richt zich op bovenlokale structuren van de onderwijsbonden en –verenigingen en is bedoeld om scholen te informeren over allerlei ontwikkelingen op het gebied van (het landelijke beleid voor) cultuureducatie in het primair onderwijs. Men kan hierbij denken aan informatie over lesmethoden, subsidieregelingen, onderzoeken en 'good practices'. Daarnaast kan het netwerk ook gebruikt worden om het ministerie te adviseren over haar landelijke beleid voor cultuureducatie. De trekker van dit netwerk kan het projectbureau zelf zijn, maar deze taak kan het projectbureau ook uitbesteden. Deelnemers aan dit netwerk kunnen zijn: brancheverenigingen zoals onderwijsbonden en –verenigingen, Edventure en Stichting Erfgoed Actueel, afvaardigingen van provincie (IPO) en gemeenten (VNG) en landelijke onderwijsperifere instellingen als SLO, KPC en Cultuurnetwerk Nederland.

De modellen worden door alle geïnterviewden herkend en ondersteund. Naar de mening van de deskundigen zullen het eerste en tweede netwerk in de praktijk sterk door elkaar lopen. Ook moet voor de uitvoering van deze modellen rekening gehouden worden met het feit dat regio's sterk van elkaar verschillen. De inrichting en taak van de modellen zijn richtinggevend en niet dwingend bedoeld. Daarnaast is het heel goed mogelijk dat alledrie de functies aan bod komen in alledrie de netwerken. Algemeen wordt opgemerkt dat het adviesnetwerk (landelijk niveau) zich vooral moet richten op de inhoudelijke verankering van de regeling in de scholen.

Funcities netwerken

Uit de inventarisatie van netwerken blijkt dat de meeste netwerken – als zij al een functie van het netwerk benoemen – bedoeld zijn als samenwerkingsverbanden van scholen, overleggroepen, afstemming van vraag en aanbod, informatie-uitwisseling en planvoorbereiding.

In de interviews naar netwerken noemen de meeste geïnterviewden dat zij in een netwerk willen werken aan informatie-uitwisseling over praktijkervaringen en aan de afstemming van vraag en aanbod. In de daarop volgende expertmeeting stelden de aanwezigen dat het wenselijk is dat de scholen een visie ontwikkelen op cultuureducatie en vraaggerichter leren werken.

De meeste deelnemers aan de expertmeeting deelden de mening dat lokaal/regionaal werkende netwerken vooral als doel hebben afstemming van vraag en aanbod en de uitwisseling van praktijkervaringen.

Uit de antwoorden van de aanvragers voor subsidie uit de 'Regeling versterking cultuureducatie primair onderwijs' blijkt dat scholen in een netwerk vooral willen afstemmen. Het betreft dan een afstemming om te komen tot een kunst- of cultuurmenu en tot het gezamenlijk organiseren van activiteiten. In mindere mate betreft het het gezamenlijk inkopen van cultureel aanbod en het afstemmen van de vraag op het aanbod. De ontwikkeling van een visie op cultuureducatie wordt door geen enkele respondent genoemd (Van Hoorn et al, 2004).

Samenvattend: de functies die aan netwerken worden toegedicht variëren. De meest voorkomende echter zijn afstemming (van aanbod en vraag) en informatie-uitwisseling.